

הרצאה בפני מתעניינים

כנס "התוכנית הלאומית לקידום אוטיסטים בצה"ל"

אהוד הלר. 7 פברואר 2021

ערב טוב לכולם ותודה שאתם פה. עברנו דרך מאוד ארוכה כדי שהיום הזה יגיע, ואני מודה לאלו"ט ולאכ"א על שיתוף הפעולה. זו הצלחה!

קודם כל, כפי שנאמר, אנחנו מבקשים לא להקליט בשום צורה את הדברים הנאמרים. חשוב לנו שהכנס הזה יהיה מרחב בטוח לגמרי לשתף, הורים, אוטיסטים, צבא והדברים שיישמעו פה הערב על ידיכם יסייעו לנו בהמשך עיצוב התוכנית. הכנס סגור לתקשורת ונבקש שדבר לא יופץ בלא אישור אכ"א ובוודאי תוך פגיעה בפרטיות.

שמי אודי הלר. אני רוצה להאמין שהרוב פה יודעים מי אני וקראו עלי. שירתתי בצבא גם בסדיר, קצת בקבע, הרבה במילואים. אני כותב מחקרים, יוזם, מנסה להפוך את העולם למקום קצת טוב יותר.

המטרה שלנו היום זה לשמוע את הקול של כל מי שנמצא אתנו פה. לא נוכל לספר הכל כי עוד לא מעט נמצא בתהליך עבודה, אבל אנחנו בהחלט רואים בהורים ובבני הנוער שותפים לדרך ביצירה החשובה הזו. היא עבורם לא פחות מאשר עבור הצבא או המדינה.

אז לפני שנצלול לכל השאלות החשובות (עליהן נענה מאוחר יותר):

1. האם השרות יהיה קרוב לבית?
2. מה מידת ההתאמה של הטיפולים והקורס? (האם זו טירונות רגילה?)
3. מאיזה שלב בגיוס נכנס הליווי?
4. מה הקריטריונים לכניסה?
5. אז איך יראה השירות?
6. מה יהיו התפקידים?
7. מה תעשו כאשר יהיו קשיים?

ועוד רבות וטובות.

אני רוצה להתחיל עם הנסיבות, המסגרת בה נוצרה התוכנית החדשה:

אז קודם כל, זו התוכנית הראשונה בעולם שצבא לוקח על עצמו להפעיל מהתחלה ועד הסוף, אחריות מקצה לקצה על כל השלבים. זו תוכנית מקיפה מאוד, שלא נוצרה מגבוה, כי אם מלמטה, מאוטיסט בתוך הצבא שחקר, הביא את זה למעלה, וכך נוצרו שותפויות עם גורמים מומחים, הורים, וגם בתוך הצבא. בעצם, אין גוף בארגון הגדול הזה שלא לוקח חלק - סמכויות, חילות, מחלקות. כאן אני באמת חייב להגיד כל הכבוד לצה"ל, לאכ"א וכמובן לרח"ט תכנון, שלוקח על עצמו את ההובלה ודוחף קדימה. לצה"ל יש ניסיון ארוך שנים ואין עוד צבא בעולם שביצע כל כך הרבה משימות לאומיות וחלוציות.

בשנים 2007-2010 הורצה תוכנית ניסיונית במחלקת בריאות הנפש, בהובלת ד"ר נחום כץ, ד"ר קרן גינת ובשותפות עם פרופ' קורי שולמן, שגם מלווה מקצועית את התוכנית החדשה.

בתוכנית הראשונה קיבלו האוטיסטים פרופיל 45, במקום 21. הם היו יכולים לקבל 21 אבל המירו להם ל 45. הייתה טירונות מלאה, במחווה אלון, ושיבוצים מותאמים. מעל 200 היו בתוכנית, לא היו בעיות איתם. כולם השתלבו ושירתו 3 שנים בצה"ל והתוכנית הייתה, כשלעצמה, הצלחה. רבים מהם התחתנו, המשיכו לאקדמיה, מצאו תעסוקה. שירותם בצה"ל בנה אותם לחיים.

אבל אותה תוכנית הייתה ניסיונית. היא למשל חייבה אותם פעם בשבוע ללכת לקב"ן ביחידה, כדי שיעביר התרשמות למובילי התוכנית בתל השומר.

התוכנית החדשה הפיקה את כל הלקחים, לוקחת את הקודמת 100 צעדים קדימה וממסדת אותה כתוכנית לאומית רשמית ברת קיימה, תוך הקמת כל הפונקציות הנדרשות: משלב הטרם גיוס, היכרות עם המלש"ב, ליווי אל הגיוס, קורס הכנה מקיף, מיונים, סיווג בטחוני, מיסוד חונכי שילוב (רובם בוגרי כנפיים של קרמבו), הכשרה בקורסים מלאים עם התאמות נדרשות, סימול מקצוע, סיכת מקצוע, מגוון מקצועות איכותיים, שיבוץ ביחידות מתאימות, הכשרות ליחידות ולסגלים ומענה מקיף לסוגיות אפשריות במהלך השירות.

ופה חשוב לי להגיד.

צה"ל הוא ארגון גדול, היררכי, ממסדי. צבא. לא בית ספר. לא מכינה קדם צבאית, לא שנת שירות. ככל ארגון יש בו תרבות ארגונית שנוצרת בידי התנסויות והתנהגויות קולקטיביות, אמונות, ערכים, מסרים, רובם סמויים, לא נאמרים במפורש.

לפני כמה חודשים ביצעתי סקר קטן בשתי קבוצות פייסבוק גדולות. חלקכם יתכן ולקחתם חלק. בסקר הראשון ענו רוב מוחץ של ההורים בחיוב על הטענה כי היו מדווחים בכל מקרה לביטוח לאומי על האבחון, גם אם הילד יקבל פרופיל 21 פסיכיאטרי.

בסקר השני נוספה אופציה, ולא במפתיע, היא זו שזכתה לרוב מוחץ בתשובות

"דיווחנו לביטוח לאומי וחשוב לנו שצה"ל ימצא דרך לשלב בצורה מותאמת"

אבחון אוטיזם, בכל גיל, מביא עימו קונפליקטים לא פשוטים, חרף שלל אמרות יפות על הכלה, הכרה, הכללה וכיו"ב.

לצד אוטיסטים רבים שאני פוגש ושומע את הוריהם, עד כמה יש מודעות לחשיבות של מציאת מסגרת מתאימה, הנגשה אם נדרשת, שיבוץ כמה שיותר תואם כישורים, יחידה בה "לא יציקו להם",

ואפילו רצון אמיתי לשירות חובה משמעותי שלא דרך התנדבות.

יש גם את אלו שרוצים להתגייס "רגיל" כביכול, בלי שידעו עליהם בכלל, עצמאית, עד כדי רצון לבטל את האבחון לפני צו ראשון, בין אם מתוך בושה ובין אם מתוך רצון לא לחוות אפליה. הם מגיעים לצה"ל ואומרים "הנני כאן".

הניסיון בצה"ל ובארגונים אחרים, המחקר הענף בתחום, מלמד אותנו עד כמה אלו שהתגייסו לצבא תוך מודעות למי שהם, למה שהם, היכן הם חזקים והיכן פחות, ובהתאמה היכולת לתת מענה איכותי ותואם מצד הארגון, תרם משמעותית להצלחה שלהם בשירות ולמה שיכלו להפיק ממנו להמשך חייהם.

צבא הוא הכנה מצוינת לחיים, להסתגלות לארגון, להתנסות במקום עבודה בו יש ציפייה לעמידה בל"ז, ליכולת ללמוד לבד, לעבוד בצוות, מול אנשים, לוודא עמידה ביעדים ובמשמעת הארגונית. לא תמיד זה עובד חלק. לא כל אוטיסט יכול ישר להתנהל כך. שמענו גורמי מקצוע שליוו אוטיסטים **על הקושי להבין טרם גיוס על האתגרים הללו**. פה בדיוק נכנסת ההנגשה.

בתור מי שיש לו לא מעט ניסיון, אני יכול להגיד שלאוטיסטים יש המון מה לתרום לחברה, לצבא, בכל מקום בו הם יהיו. דווקא בגלל מי שהם, בגלל שאנחנו חושבים אחרת, בגלל שיש לנו אמת שלא אחת היא בוטה וכנה, בגלל שאנחנו רואים דברים אחרת, מפרשים אחרת, מאתגרים את אזור הנוחות, דורשים מהאחר להיות קצת אחרת, בגלל שאנחנו רגישים לשינויים, למסרים, בגלל שיש לנו יכולת להתמקד במיומנות גבוהה בתחום מסוים ולעבוד עליו בצורה מעוררת השראה.

אני פוגש נוער מקסים, מוכשר, באמת, על כל הקשת. עומר **למשל**, בחור מאוד חכם, שתמיד לובש את אותם בגדים באותו הצבע כשמגיע לחדר כושר. הוא מאוד אוהב שגרה, יש לו סדר לכל דבר והוא קפדן בכל תרגיל. ועם זאת, הוא ניגש ואומר "אני מוזר", אולי אני OCD, אולי ADHD, ואתה לא יכול שלא לפספס אותו. והוא יודע להטעות, לא תשימו לב אם אין לכם את המיומנות, נכון, יש לו מבטים, הוא לא כל כך אוהב מגע, אדיש לעתיד, הוא אומר דברים שלפעמים ממש יכולים להצחיק כי הם לא תואמים **סיטואציה**, ובחור כזה בסביבה לא נכונה, יכול להיפגע. ואתה פוגש את איתי, שמאוד אוהב היסטוריה, הוא אפילו מתקן את המורים והמדריכים בטיולים. אבל זקוק למעטפת, כי לפעמים הוא לא תמיד מודע לסכנה וכל כך חש תסכול שאומרים לו שהוא שונה.

לאלו לא מגיע פרופיל 21. ואני רוצה לחדד. כיום כבר אין פרופיל 21 לצעירים שביטוח לאומי סיווג תחת 100 אחוז עד גיל 18. אבל ה 21 אני רוצה להזכיר להורים, הוא נפשי, פסיכיאטרי, הם מגביל. אין לינת בסיס, אין טירונות, אין באמת שירות צבאי מלא, אין אחריות רפואית צבאית וכל שנה צריכים לחתום ולקבל אישור פסיכיאטר להמשיך לעוד שנה. אנחנו, האוטיסטים, לא כל כך אוהבים שמטריחים אותנו ובהחלט זקוקים לאיזו ודאות במסגרת.

הלכנו מצד אחד רחוק מדי עם האמרה "ראית אוטיסט אחד ראית אוטיסט אחד", ויש בכך סכנה, ומצד שני, התמסרנו בלי מאבק לפרופיל 21 פסיכיאטרי, ויתרנו להם, ויתרנו לעצמנו.

ופה נכנסת התוכנית החדשה לפעולה:

לטפח את הכישורים והיכולות של אוטיסטים ולמנף אותם בצורה הנכונה והאחראית ביותר במסגרת שירות בצה"ל.

מספר הנחות יסוד

1. צבא נוסד כדי להגן על בטחון המדינה. אין פה פאתוס או אתוס. נכון, יש כיום מגמה הולכת ומתחזקת של לתרום ולהיתרם, אך זה לא בא על חשבון הכלל הראשון. בשונה מכל מיני מסגרות שצצו להן, פה יש מפקדים, יש צבא, יש יחידה. וזה חשוב מאוד.

2. המודל החדש הוא שירות חובה רגיל, לא משנה מה הפרופיל שרשום, השירות הוא רגיל, עד כמה שניתן, בהתאם לאפיון הצרכים של האינדיבידואל, תוך יצירת מעטפת שמצד אחד לא תחריג את האוטיסט, לא תיתן עליו תווית, ומצד שני, תבטיח שירות נכון עם מינימום תקלות.
3. תהיה מעטפת, הכנה מלאה לשירות והיכרות הצבא ממגוון זוויות ובשילוב סימולציות. משחק, חוויה, סיורים, היכרות עם היחידות והתפקידים, עם הסיטואציות.
4. לתת לאוטיסט קודם כל להתמודד לבד זה המוטו שלנו. להכין אותו לחיים מלאי משמעות, עצמאיים ככל שניתן, לתת מקצוע לעתיד שיהיה משמעותי, לא פחות מאשר עבור הצבא.
5. בגלל שמשרתים עם בני גילם, הצבא הוא מסגרת נפלאה להתנסות בה ולקבל בטחון עצמי, תחושת מסוגלות, ואחריות. גם החונכים הם חיילים שהגיעו עם ידע מוקדם טרום גיוס.
6. הליווי מתחיל מטרם גיוס, חונכי השילוב המיוחד הם הצייר והתקשורת בין כל חלק הארגון, לאוטיסט ולחורם. הליווי יכול להיות נוכח, **יכול להיות סמוי נוכח** במהלך השירות. תלוי בצורך, תלוי ברצון.
7. הליווי הוא **יזם** כדי למנוע מצב בו יש אוטיסט שעלול לא לשים לב שהוא זקוק לסיוע, אבל מתבייש, ועלול שלא להגיע למיצוי נכון של השירות. הייתי רוצה שיראו בחונך לא כחונך, לא כמלווה, כי אם סוג של בנקאי אישי בסניף, היא או הוא שתפקידם באמת לוודא שהמשרת מגיע למיצוי מיטבי של השירות.
8. יש תקופת הכנה, שכרגע נמצאת בפיתוח, באחריות מערך מגן בחיל חינוך. אני לא יכול לספר הרבה, אבל זה נשמע משהו שאם הייתי יכול לחזור אחרונה בזמן, זו הייתה החוויה שהייתי רוצה.
9. יש מבחנים תעסוקתיים כמקובל בעולם, **שפותחים בידי אנשי מקצוע**, כדי לוודא זיהוי והתאמה נכונים.
10. יש טירונות מותאמת, כהמשך ישיר לקורס ההכנה הצבאי, בשותפות גורמים אחרים בצה"ל, וגם פה אני יכול להבטיח שזו תהיה טירונות רובאי 02, אבל מאוד ייחודית שאין לי ספק שכל אלו שיהיו שם, ממש יתלהבו. יש לינת בסיס, היא תתחיל כבר בשלב ההכנה, כדי להרגיל. יש גם מטווחים ואין סיבה שלא יהיו. הכל בליווי החונכים ומפקדים שעברו הכשרה לאוכלוסייה.
11. יש קורסים צבאיים, כרגע בעיקר בתחומי המודיעין, האלקטרוניקה והמחשבים, גם בזרוע היבשה, גם בחיל הים, גם בחיל האוויר. כפי שצינתי, כל צה"ל מעורב פה ובאמת היה מאוד מרגש לראות איך כולם באים ומציעים מקצועות משמעותיים עם אופק תעסוקתי שלם. רע"ן תכנון כ"א סדיר ידבר על זה, אבל יהיו גם מקצועות בתחומים אחרים וככל שנתקדם, יפתחו עוד מקצועות.
12. יש אפשרות לינה בבסיס, או בכל מקום אחר. סוג השירות לא מגביל את זה. בכלל, אין הגבלות זולת אלו שהאוטיסט יחליט שפה הוא לא יכול, או היה רוצה ללכת בקצב אחר. בהתייעצות כמובן עם גורמי המקצוע, המפקדים והחונכים.

לסיכום, לפנינו עוד דרך, אבל אני בטוח אחרי באמת המון עבודה, שזו התוכנית הכי נכונה ומקצועית שנבנתה. יש לנו שותפים נפלאים, גילינו המון התלהבות לאורך כל הדרך, פגשנו קצינים וחייילים שיש להם אח, אחיין, חבר או שהתנדבו במסגרות לאנשים על הספקטרום, ואנו בהחלט רואים בהורים ובמועמדים החדשים, כמי שמאוד היינו רוצים להקשיב למה שיש להם להגיד או לשאול.

סא"ל דן שנדרוביץ ידבר על ההיבטים הצבאיים בעיקר של התוכנית. פרופ' שולמן, ראש המרכז לאוטיזם באוניברסיטה העברית תתמקד בתפקידי החונכים ומעורבותם, חשיבות התוכנית בהיבט מקצועי ועל תהליך האבחון התעסוקתי, מי יכול להתאים לתוכנית, התאמות נדרשות ועוד.

תודה רבה.